

dr hab. Katarzyna Szarzec, prof. nadzw. UEP
Wydział Ekonomii
Katedra Makroekonomii i Badań nad Rozwojem
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
al. Niepodległości 10
61-875 Poznań

2017 -10- 03

**Recenzja pracy doktorskiej mgr Łukasza Topolewskiego pt.
„Wpływ podatności i odporności na wzrost gospodarczy krajów
europejskich”, przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Jerzego
Boehlke, prof. nadzw. UMK i promotora pomocniczego dr Michała Pietrzaka**

Niniejsza recenzja została sporządzona zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 stycznia 2004 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskim i habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora par. 5 ust. 1 i 3 (Dz. U. nr 15, poz. 128 z późn. zm.). W artykule 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki stwierdza się, że „Rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub artystycznego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”.

1. Temat rozprawy i uzasadnienie wyboru

Praca doktorska mgr Łukasza Topolewskiego podejmuje ważny temat dotyczący przydatności koncepcji podatności i odporności gospodarczej do wyjaśniania różnic w stopach wzrostu gospodarczego. Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. Autor dokonuje krytycznych rozważań o charakterze pojęciowym i teoretycznym dotyczących wahań koniunkturalnych oraz podatności i odporności gospodarczej, w tym sposobów ich mierzenia i wyodrębniania. Następnie w części empirycznej, z wykorzystaniem metod statystycznych i ekonometrycznych bada wpływ poziomu podatności i odporności gospodarczej (za pomocą skonstruowanych 2 mierników syntetycznych) na tempo zmian PKB w wybranych krajach europejskich w okresie 2001-2014.

Wybór tematu i zidentyfikowanie problemu badawczego przez Doktoranta zasługuje na uznanie. Kryzys finansowy, który rozpoczął się w USA pod koniec 2007 roku i rozprzestrzenił się na kraje europejskie spowodował poważne problemy w wielu obszarach gospodarki, takich jak: rynek nieruchomości, sektor bankowy i finansowy, zadłużenie sektora publicznego i prywatnego. Kryzys dotknął przede wszystkim kraje wysokorozwinięte, miał zróżnicowane negatywne skutki dla poszczególnych gospodarek. Autor zastanawia się, dlaczego tak się stało; odpowiadając na to pytanie, stosuje koncepcję podatności i odporności gospodarczej. Przeprowadzone badania wpisują się w dyskusję na temat czynników wpływających na rozprzestrzenianie się kryzysu finansowego między krajami oraz możliwości ograniczenia jego negatywnego wpływu przez politykę gospodarczą.

Zastanawiam się, czy tytuł rozprawy nie jest trochę mylący i nie zapowiada więcej niż wynika to ze struktury pracy i „Wstępu”. W tytule mowa jest o wzroście gospodarczym, ale w pracy Autor odnosi się tylko do aspektu mierzenia wzrostu gospodarczego za pomocą dynamiki PKB. Przy prezentacji celu głównego pisze wyraźnie, że interesują go „zróżnicowane stopy wzrostu gospodarczego”. W rozdziale 1, będącym teoretycznym wprowadzeniem do pracy doktorskiej, dokonuje prezentacji teorii wahań koniunkturalnych, a nie teorii wzrostu gospodarczego. Pojęcie „wzrostu gospodarczego” stosuje się przede wszystkim do opisu przyczyn i mechanizmu zmian PKB (modele wzrostu gospodarczego, „głębokie” przyczyny wzrostu). Być może w tytule lepiej byłoby napisać o wpływie na „zmiany PKB” czy „zmiany produkcji”, bo wtedy byłby podkreślony miernik wzrostu gospodarczego. Ponadto, tytuł pracy byłby bardziej zrozumiały, gdyby Doktorant dodał słowo „gospodarczej” w miejscu: „Wpływ podatności i odporności gospodarczej...”.

Temat rozprawy doktorskiej ma znaczenie poznawcze, zwłaszcza w obszarze wykorzystania koncepcji podatności i odporności gospodarczej do analizowania wahań koniunkturalnych. Może mieć również znaczenie aplikacyjne, dla wyznaczania kierunków zmian w polityce makroekonomicznej, mającej na celu ograniczenie wpływu czynników kryzysogennych na gospodarkę narodową. Pojawia się jednakże pytanie, czy – w świetle wysokiej finansyzacji gospodarki i liberalizacji przepływów finansowych – polityka stabilizacyjna jest w ogóle możliwa i skuteczna.

2. Cele rozprawy i hipotezy

Cel główny został przedstawiony we „Wstępie” (s. 6) jako: „...przeгляд i ocena koncepcji podatności i odporności gospodarczej pod kątem jej teoretycznej i praktycznej przydatności w procesie wyjaśniania zróżnicowanych stóp wzrostu gospodarczego”. Bogate studia literaturowe stały się podstawą do postawienia 6 celów szczegółowych i falsyfikacji 1 hipotezy głównej oraz 5 hipotez szczegółowych. Cele sformułowano w sposób precyzyjny i zostały one zrealizowane w poszczególnych częściach pracy. Pojawia się jednak pytanie, jakie jest uzasadnienie dla treści rozdziału 2., w którym Autor omawia kryzys finansowy z 2008 r., gdyż nie odwołuje się do niego ani w celach ani w hipotezach pracy.

W pracy postawiono jedną hipotezę główną i pięć hipotez szczegółowych. Hipotezy szczegółowe zostały poddane falsyfikacji z wykorzystaniem metod statystycznych

i ekonometrycznych w rozdziale 4. Hipotezy te zostały prawidłowo sformułowane i potwierdzone.

Hipoteza główna brzmi: „konceptcja podatności i odporności gospodarczej stanowi właściwe narzędzie do opisu wahań koniunkturalnych”. Jak pisze Autor w „Zakończeniu” pracy, „... przeprowadzone badanie nie pozwoliło sfalsyfikować przyjętej w pracy hipotezy badawczej zgodnie z którą konceptcja podatności i odporności gospodarczej stanowi właściwe narzędzie do opisu wahań koniunkturalnych”. Oznacza to, że hipoteza ta została utrzymana. Wydaje mi się, że tak sformułowane zdanie jest raczej tezą niż hipotezą. Takiej hipotezy nie da się empirycznie potwierdzić czy odrzucić stosując zaproponowaną przez Autora procedurę badawczą. Po sfalsyfikowaniu za pomocą metod ilościowych hipotez szczegółowych, Autor potwierdził występowanie pewnych zależności przyczynowo-skutkowych między badanymi zmiennymi. Przesłanką do sformułowania takich hipotez było przyjęcie tezy, że konceptcja podatności i odporności gospodarczej jest właściwym narzędziem do opisu wahań koniunkturalnych.

3. Ocena metodologii badań

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. W pierwszych dwóch rozdziałach Autor dokonuje rozważań pojęciowych i teoretycznych na temat istoty i przyczyn wahań koniunkturalnych, ze szczególnym uwzględnieniem „teorii zarażania” oraz koncepcji podatności i odporności gospodarczej. Autor odwołuje się do bardzo wielu teorii wahań koniunkturalnych, prezentuje także wyniki badań dotyczących międzynarodowego rozprzestrzeniania się wahań. Korzysta z opracowań polsko- i anglojęzycznych. Wskazuje na różnice w wynikach badań i stawia pytanie badawcze, dlaczego kryzys finansowy z lat 2008 r. miał różny wpływ na gospodarki narodowe. Postawiony problem badawczy w pracy Autor rozwiązuje, stosując odpowiednio opracowaną metodologię, co stanowi największy walor pracy (rozdziały 3 i 4). Wykorzystuje w tym celu koncepcję podatności i odporności gospodarczej, konstruuje mierniki syntetyczne oraz stosuje metody ekonometryczne. Zakres czasowy obejmuje lata 2001-2014, dane roczne. Zakres geograficzny obejmuje wybrane kraje europejskie, będące członkami OECD, tj. 20 krajów. Z analizy wyłączone jest 5 krajów, co autor uzasadnia „trudnościami w pozyskaniu porównywalnych danych statystycznych” (s. 7). Jest to dość zaskakujące, bo poza Islandią, są to kraje należące do UE (w tym do strefy euro), które muszą udostępniać taki sam zakres danych statystycznych. Nasuwa się pytanie, które dane były nieporównywalne?

Autor, na podstawie krytycznego przeglądu badań, dobiera zmienne do skonstruowania dwóch wskaźników syntetycznych: podatności i odporności gospodarczej. Co warto podkreślić, wśród wybranych zmiennych diagnostycznych do oszacowania wskaźników są te mierzące poziom internacjonalizacji i finansyzacji gospodarki. Wskaźniki są wyznaczone dla 20 krajów, następnie zaprezentowane są porównania między krajami oraz dokonana klasyfikacja krajów na 4 grupy: wysuwające się naprzód, doganiające, tracące dystans i pogłębiające dystans. Ponadto Autor wyodrębnia i charakteryzuje kraje ze względu na

podatność/ niepodatność i odporność/ nieodporność gospodarczą. Analiza jest interesująca i właściwie przeprowadzona.

Mam jednak pewne uwagi dotyczące prezentacji wyników badań w rozdziale 3. Jak pisze Autor: „Selekcja cech odbyła się z uwzględnieniem postulatów merytorycznych i formalnych”. Niestety nie pokazuje całej listy „cech”, z których wybrano te do budowy wskaźników syntetycznych. Autor pisze, że pewne „cechy” zostały wyeliminowane z powodu skorelowania pomiędzy zmiennymi oraz ich zmienności („quasi-stałe”). Pojawia się pytanie, które „cechy” zostały wyeliminowane? Dlaczego Autor nie zamieścił „zbioru potencjalnie zmiennych diagnostycznych” (s. 120)? W celu oszacowania wskaźników Autor przeprowadził unitaryzację, ale należało także podać zestawienie zmiennych wejściowych z ich jednostkami, przedziałem wartości, źródłem danych (uzupełnić o to tabele 9 i 12). Ponadto w pracy powinna być także tabela ze statystykami opisowymi wszystkich zmiennych oraz tabele korelacji. Brak takich zestawień utrudnia zrozumienie i ocenę zastosowanej procedury badawczej.

W przypadku zmiennych diagnostycznych mam uwagi dotyczące nazewnictwa. Autor wybiera jako zmienną diagnostyczną „jakość instytucji na podstawie indeksu publikowanego przez Heritage Foundation” (s. 132). Według mojej wiedzy Heritage Foundation publikuje indeks wolności gospodarczej (*Index of Economic Freedom*) i taka nazwa jest powszechnie stosowana. Indeks ten przedstawia ogólną ocenę zakresu stosowania przymusu przez państwo w sferze gospodarki. Jest to wskaźnik syntetyczny oceniający zakres wolności gospodarczej w 10 obszarach, które stanowią następujące subindeksy: ochrona praw własności, wolność od korupcji, wolność fiskalna, wydatki rządowe, wolność prowadzenia biznesu, wolność na rynku pracy, wolność monetarna, wolność handlu międzynarodowego, wolność inwestowania, wolność sektora finansowego. Pojawia się pytanie, jaki wskaźnik Autor uwzględnił, bo użyta nazwa nie jest jasna. Nie jest też dla mnie zrozumiała zmienna diagnostyczna nazwana „napływ netto bezpośrednich inwestycji zagranicznych w postaci zasobów jako udział PKB”. Zgodnie z terminologią stosowaną m.in. przez UNCTAD, napływ i zasoby to dwie różne kategorie. Czy ta zmienna nie powinna się nazywać „napływ netto bezpośrednich inwestycji zagranicznych jako udział PKB”? W tabeli 10 nie podano jednostek, w jakich wyrażone są zmienne: dług publiczny i deficyt budżetowy (w jednostkach pieniężnych czy w relacji do PKB?).

W rozdziale 4. Autor bada wpływ podatności i odporności gospodarczej na tempo wzrostu gospodarczego, mierzonego PKB wg PPP, w cenach stałych, z wykorzystaniem dynamicznych modeli panelowych. Weryfikuje 5 hipotez szczegółowych. Autor dokonuje analizy zgodnie z zasadami, tj. bada stacjonarność szeregów czasowych, autokorelację składnika losowego, sprawdza statystyczną istotność parametrów za pomocą kilku testów, estymuje parametry dynamicznych modeli panelowych. Badania są przeprowadzone dla 3 zakresów czasowych (2001-2014, 2001-2007, 2008-2014) oraz dla grupy krajów uznanych za nieodporne (największa liczebność). Otrzymane wnioski są właściwie zinterpretowane. Jednakże do tej analizy ekonometrycznej mam główną uwagę. Moje wątpliwości budzi to, że Autor założył „ściśłą egzogeniczność zmiennych niezależnych”, ale nie wyjaśnił szerzej

przesłanek tego. Jest to bardzo mocne i ważne założenie dla przeprowadzonych analiz, które powinno być szczegółowo uzasadnione, żeby uniknąć poważnego zarzutu o endogeniczności zmiennych.

Mimo powyższych uwag zwłaszcza w zakresie dość oszczędnie przedstawionej autorskiej procedury badawczej, oceniam, że Doktorant wykazał w swojej rozprawie, że potrafi właściwie wybrać metody badawcze i je zastosować do analiz zagadnień ekonomicznych. Jego oryginalnym wkładem jest sposób badania podatności i odporności, budowy wskaźników syntetycznych i analizy ich wpływu na zmianę PKB w wybranych krajach europejskich.

4. Struktura i treść pracy

Rozprawa doktorska mgr Łukasza Topolewskiego składa się ze wstępu, 4 rozdziałów, zakończenia, aneksu, spisu tabel i rysunków oraz bogatej bibliografii. Układ wstępu i kolejnych 4 rozdziałów pracy jest logiczny i spójny z postawionymi celem głównym i szczegółowymi. Pod względem struktury i prezentacji rozwiązania problemu badawczego praca odpowiada standardom opracowania naukowego.

Pracę czyta się dobrze, jest napisana w stylu naukowym. Autor odpowiednio stosuje odwołania w tekście do wykorzystanych pozycji literaturowych. Tekst pracy został właściwie zredagowany, ale Autor nie uchronił się od pewnych błędów i niedoskonałości językowych (usterki interpunkcyjne, zbyt długie akapity, niezręczne połączenia słów).

Celami Rozdziału 1 są: „prezentacja zagadnień związanych z wahaniami koniunkturalnymi”(s. 6) i prezentacja teorii „akcentujących rozprzestrzenianie się wahań koniunkturalnych, w myśl zjawiska „zarażania” oraz koncepcji podatności i odporności gospodarczej” (s. 7). Cele te zostały zrealizowane. Autor przeprowadził szerokie studia literaturowe i wykazał, że potrafi właściwie analizować poglądy innych. W punkcie 1.2. Autor dokonuje chronologicznej prezentacji rozwoju poglądów na przyczyny wahań koniunkturalnych w myśli ekonomicznej. Nasuwa się pytanie, czy mając na uwadze dalszą treść pracy, w tym prezentację kryzysu finansowego lat 2007-2009, nie byłoby lepiej omówić te przyczyny według kryterium: przyczyny egzogeniczne lub endogeniczne albo według czynników pochodzących ze sfery realnej lub pieniężnej gospodarki. Wnioski z tak poprowadzonej analizy byłyby łatwiejsze do przywołania w dalszej części pracy. Należy jednak podkreślić, że chronologiczna analiza rozwoju tych poglądów jest uzasadniona i Autor dokonuje jej właściwie. Autor podkreśla znaczenie finansyzacji gospodarki narodowej i światowej, co znajduje swoje odzwierciedlenie we współczesnych badaniach nad koniunkturą gospodarczą. Ale ten wątek można było jeszcze bardziej wyeksponować w przeglądach teorii wahań koniunkturalnych i badań empirycznych.

W kilku przypadkach nasunęły mi się uwagi i pytania do punktu 1.2. Akapit o poglądach Karola Marksa jest miejscami dość niejasny (s. 19-20). Co znaczy, że „działanie kapitalistów jest rozbieżne”? Jak należy rozumieć sens następującego akapitu: „Pieniądz jako środek cyrkulacji w skali makroekonomicznej umożliwia oddzielenie obu aktów. Taka forma zawiera możliwość kryzysu, który jest gwałtownym urzeczywistnieniem jedności faz procesu

produkcji, aczkolwiek obie fazy (jakie „obie fazy”?- KS) mogą funkcjonować samodzielnie”. Przy omawianiu poglądów J. Schumpetera warto przywołać termin „twórcza destrukcja”. Autor szeroko i właściwie omawia poglądy J.M. Keynesa, keynesizmu, M. Kaleckiego, H. Minsky’ego, co – w kontekście ostatniego kryzysu finansowego – jest jak najbardziej uzasadnione. Szkoda tylko, że w bardzo ograniczonym stopniu odwołuje się do tych ustaleń w dalszej części pracy. W szczególności prace Minsky’ego zyskały bardzo na znaczeniu przy wyjaśnianiu przyczyn kryzysu finansowego lat 2007-2009. Pewien niedosyt budzi też prezentacja poglądów szkoły monetarystycznej i nowej ekonomii klasycznej, według których przyczyną wahań koniunkturalnych jest tzw. „niespodzianka pieniężna”.

Przy prezentacji ważnych z punktu widzenia pracy wyników badań empirycznych innych autorów warto byłoby szerzej omówić zastosowane metody badania. Przykładowo, przy omawianiu artykułu Rijckenghem i Weder (s. 41-42), nie podano zakresu czasowego, nie jest jasne, co znaczy „korelacja rynków walutowych” ani, jaką treść niesie następujące zdanie: „Z kolei w obszarze rynku giełdowego (jaki wskaźnik? – KS) zostało potwierdzone tylko w części badanych par”.

W punkcie 1.3. Autor dokonuje przeglądu badań nad „zarażaniem” i koncepcją podatności i odporności gospodarczej oraz wprowadza stosowane w pracy definicje pojęć podatności i odporności oraz sposobów ich mierzenia. Na s. 50-52 są już zaprezentowane ważne ustalenia w zakresie autorskiej analizy empirycznej. Ten fragment kończy się krótkim podsumowującym akapitem, który jest jednak dość niejasny, a stanowił chyba punkt odniesienia do sformułowania hipotez szczegółowych. Akapit ten brzmi „Podsumowując, zakłada się że podatność może oddziaływać pozytywnie lub negatywnie na gospodarkę w zależności od badanego okresu, natomiast w czasie zawirowań, kraj o niskiej odporności będzie bardziej narażony na działanie negatywnych impulsów. W przeciwieństwie do odporności (ale co jest w przeciwieństwie? - KS), która będzie stanowiła trwałą siłę napędową” (s. 52). Czytając ten akapit można by uznać, że Autor stosować będzie terminologię „wysoka/ niska podatność/ odporność”, bo napisał o „niskiej odporności”. Ale pod koniec rozdziału 3., wprowadza klasyfikację „odporność-nieodporność” i „podatność-niepodatność” i tę stosuje w dalszej pracy konsekwentnie. Są to bardzo ważne ustalenia pracy, dlatego dobrze byłoby ujedynolnić terminologię.

W rozdziale 2 pt. „Kryzys gospodarczy z 2008r.” Autor dokonuje analizy „uwarunkowań i przyczyn” (s. 7) wystąpienia globalnego kryzysu gospodarczego z lat 2007-2009, prezentacji jego przebiegu w USA, działań podejmowanych przez władze fiskalne i monetarne w USA oraz przedstawia rozprzestrzenianie się go na gospodarki europejskie. Rozdział jest interesujący, napisany z wykorzystaniem bogatej literatury przedmiotu i danych statystycznych (pochodzących m.in. z baz danych FED, US Census). Autor omawia różne wskaźniki makroekonomiczne i je prawidłowo interpretuje.

W części 2.1. dotyczącej przyczyn kryzysu finansowego warto było odnieść się do ustaleń R.G. Raja z książki „Linie uskoku”. Wydaje mi się, że prezentacja byłaby bardziej ustrukturyzowana i przejrzysta, gdyby Autor zaczął tę część pracy od tezy, którą stawia na

końcu tego punktu (s. 64), że dyskusja o przyczynach kryzysu finansowego toczy się wokół tego, czy wywołała go nadmierna liberalizacja finansowa czy nadmierna ingerencja państwa.

W punkcie 2.2. Autor omawia chronologicznie przebieg kryzysu. Prezentuje najważniejsze wydarzenia związane z rozwojem kryzysu w USA, programy ratunkowe wprowadzone przez rząd i FED, następnie omawia wskaźniki makroekonomiczne USA dla lat 2001-2014, by na koniec ponownie przestawić programy walki z kryzysem. Punkt ten jest nieco chaotyczny. Może lepiej było zacząć od prezentacji sytuacji makroekonomicznej w latach poprzedzających kryzys, a potem wskazać na główne wydarzenia w jego rozwoju i stosowane działania w ramach polityki gospodarczej.

Punkt 2.3. „Rozprzestrzenianie się kryzysu gospodarczego na kontynent europejski” jest bardzo interesujący i ważny dla tematu pracy. Autor prezentuje – chronologicznie – w jaki sposób kryzys przenosił się na kontynent europejski, m.in. poprzez największe instytucje finansowe na kontynencie.

Rozdział 3 pt. „Zastosowanie zmiennej syntetycznej do pomiaru podatności i odporności gospodarczej” jest fundamentalny dla pracy. Autor prezentuje w nim pierwszą część swojego badania. Celem rozdziału jest skonstruowanie wskaźników syntetycznych prezentujących podatność i odporność gospodarczą. W punkcie 3.1. Autor dokonuje przeglądu badań w zakresie podatności i odporności gospodarczej. Dobór artykułów do prezentacji jest właściwy. Mam jednak kilka ogólnych uwag. Po pierwsze, nie jest jasne, jakie było kryterium prezentacji poszczególnych artykułów i wyników badań, bo prezentacja nie jest ani chronologiczna, ani według krajów, problemu, metod. Omówienia badań powinny się w większym stopniu ze sobą wiązać. Po drugie, przy prezentacji wyników empirycznych należy zacząć od krótkiego omówienia zakresu czasowego i geograficznego analizy, doboru zmiennych, metody i wniosków.

W punkcie 3.2. Autor prezentuje swoją metodę badania. Jednak niepotrzebnie tak szeroko i szczegółowo referuje metody analizy danych. To należało skrócić i skoncentrować się na pokazaniu swojego podejścia do badania i jego uzasadnienia (tj. jakie były przesłanki do wyboru metody bez wzorca i standaryzacji danych). Punkt ten ma prawie 9 stron, z czego tylko 1 strona jest przeznaczona na opis właściwego badania. Szkoda.

Rozdział 4 zawiera analizę ekonometryczną wpływu podatności i odporności (mierzonej za pomocą skonstruowanych przez Autora wskaźników syntetycznych) na tempo zmian PKB w wybranych krajach europejskich. Autor stosuje metody statystyczne i ekonometryczne. Szczegółowo prezentuje metodę modelowania panelowego (nie jest to potrzebne aż w takim zakresie). Zamiast tego, raczej warto było bardziej się skoncentrować na uzasadnieniu wyboru tej metody, a także wskazaniu na sposoby badania tej zależności przez innych badaczy i porównania swoich wyników. Wyniki badania są zinterpretowane prawidłowo.

W „Zakończeniu” Autor dokonuje syntetycznej prezentacji wniosków oraz formułuje pewne rekomendacje dla polityki gospodarczej państwa.

W trakcie czytania tekstu nasunęły mi się następujące szczegółowe uwagi i komentarze:

- s. 4 – „Dynamiczne przemiany spowodowały, że zależności między ...” – niejasne jest, jakie przemiany, czego przemiany?
- s. 16 – Adam Smith pisał o „niewidzialnej ręce”, a nie „niewidzialnej ręce rynku” (s. 16; s. 28, s. 173).
- s. 26 – w zdaniu „M. Kalecki, podobnie jak poprzednicy, twierdził...” (s. 26), dość niefortunnie użyte sformułowanie „podobnie jak poprzednicy”, bo nasuwa się pytanie, o których poprzedników chodzi? Np. o Adama Smitha, który jako pierwszy był omawiany w rozdziale?
- s. 38 – niezrozumiałe zdanie „W celu zidentyfikowania zarażenia zalecają zdyskontowanie takiego wzrostu korelacji stóp zwrotu z aktywów w poszczególnych państwach, z tytułu zmienności rynków finansowych”.
- s. 48, przypis 122 – współautorem artykułu pt. „Modelowanie wzrostu gospodarczego w krajach transformujących się przy użyciu modeli panelowych” jest A. Kukułka.
- „Wstęp”, Rozdział 1.1 i Rozdział 2. zaczynają się od prawie takiego samego zdania, tj. s. 4 „Wstępu”: „Wahania gospodarcze są zagadnieniem ważnym, ale jednocześnie bardzo złożonym”, s.9, Rozdziału 1.1. „Wahania koniunkturalne są zagadnieniem złożonym, czego potwierdzeniem jest duże zainteresowanie tą tematyką wśród naukowców”, s. 53 Rozdziału 2. „Wahania koniunkturalne są zagadnieniem bardzo złożonym, co pokazały rozważania w poprzednim rozdziale”. Takie powtórzenia myśli są niepotrzebne i niezręczne.
- s. 61 – W zdaniu „J. Crotty krytykuje obecne regulacje rynku finansowego...” krytyka odnosi się do papieru z roku 2009r., a słowo „obecne” oznaczałoby, że teraz – 2017. Ta sama uwaga dotyczy kolejnego zdania w tym akapicie, gdzie Autor pisze „Obecna (architektura finansowa - KS) zawiera...”.
- s. 85 – Autor, odwołując się do wykresu 10, pisze, że „W 2007 r. (...) wartość inwestycji spadła o 2,2%, a w kolejnym już o 7%”. Dane prezentowane na wykresie nie potwierdzają tego (lata 2006-2008, brak danych dla roku 2015).
- s. 95 – Autor pisze w tekście o kwartalnych spadkach PKB w 3 krajach w 2007r., odwołując się do danych z tabeli 2, która zawiera dane roczne.
- s. 108 – Autor prezentuje ustalenia/rekomendacje OECD w zakresie badań podatności i odporności gospodarczej. Rozpoczyna zdanie od słów: „Odrębne stanowisko w sferze podatności gospodarek prezentuje OECD”. Punktem odniesienia do tego stwierdzenia jest prezentacja stanowiska MFW w poprzednim akapicie. Myślę, że słowo „odrębne” jest zbyt mocne na określenie różnic w podejściu do analizy tego zagadnienia. Lepiej może byłoby użyć słowa „inne”.
- s. 110 i 151 – błędne odwołanie do wykresów 1 (powinno być do 13) i 2 (24) oraz do tabeli 3 na s. 156.

Po przeczytaniu rozprawy doktorskiej mam kilka pytań i zagadnień, które chciałabym przedyskutować w czasie publicznej obrony. Wśród nich są następujące:

1. W analizie za pomocą modeli panelowych założono ścisłą egzogeniczność zmiennych niezależnych. Proszę uzasadnić egzogeniczność tych zmiennych.

2. W jaki sposób finansyzacja gospodarki wpływa na podatność i odporność gospodarczą, a następnie na tempo wzrostu gospodarczego?
3. Czy i w jaki sposób polityka gospodarcza prowadzona na poziomie kraju może wpłynąć na ograniczenie negatywnego wpływu impulsów kryzysogennych pochodzących z zagranicy, w świetle ustaleń współczesnych teorii makroekonomii i praktyki gospodarczej?

5. Konkluzja

Biorąc pod uwagę przedstawione oceny, stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Łukasza Topolewskiego pt. „Wpływ podatności i odporności na wzrost gospodarczy krajów europejskich”, przygotowana pod kierunkiem naukowym promotora dr hab. Jerzego Boehlke, prof. UMK i promotora pomocniczego dr Michała Pietrzaka spełnia wymagania prawne stawiane rozprawom doktorskim. Stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, z wykorzystaniem bogatej literatury przedmiotu i właściwym doбором metod ilościowych. Doktorant wykazał w pracy wysoki poziom wiedzy w dyscyplinie ekonomii i potwierdził umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przywołane w recenzji uwagi mają na celu wskazanie Doktorantowi lepszych rozwiązań i doskonalenie warsztatu badawczego. Formułując je miałam też na uwadze możliwość ich wykorzystania do poprawy pracy, która może być w przyszłości w całości lub fragmentach (zwłaszcza część empiryczna) opublikowana.

Podsumowując, rozprawa doktorska mgr Łukasza Topolewskiego spełnia wymagania prawne stawiane rozprawom doktorskim i dlatego wnioskuję o dopuszczenie mgr Łukasza Topolewskiego do publicznej obrony przedłożonej rozprawy doktorskiej oraz popieram wnioski o nadanie Mu stopnia doktora w dziedzinie nauk ekonomicznych, w dyscyplinie ekonomia.

Poznań, 2017-09-26

